Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences

ISSN: 1306-7877 e-ISSN: 2147-5644

Sorunlara Çözüm Bulmada Bibliyoterapi Tekniği ve Kullanım Alanı

Bibliotherapy Technique and Area Of Use In Finding The Solutions To Problems

Çetin ÇOBAN

Öğretmen, Şehit Mehmet Çetin İmam-Hatip Ortaokulu

Uşak, Türkiye

Teacher, Şehit Mehmet Çetin İmam-Hatip Secondary School

Uşak, Turkey

ctncbn@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0948-828X>

Özlem DEMİREL

Öğr. Gör. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Karaman, Türkiye

Lecturer, Karamanoğlu Mehmetbey University, Vocational School of Health Services

Karaman, Turkey

ozlemyilmaz@kmu.edu.tr

ozlemymzdemirel@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9999-1120>

Makale Bilgisi / Article Information

<http://dx.doi.org/10.29238/tbd.2007.42039>

Makale Türü / Article Types: Derleme Makale / Review Article

Geliş Tarihi / Received: 06.03.2020

Yayın Tarihi / Published: 25 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June 2020

Cilt / Volume: 28

Sayfa / Pages: 81-99

Copyright © Published by Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences.

All rights reserved www.toplumbilimleri.com

Sorunlara Çözüm Bulmada Bibliyoterapi Tekniği ve Kullanım Alanı

Öz: Günümüzün değişen şartlarının yenilik ve kolaylıklar sunmakla birlikte zorluklar ve başa çıkılması gereken yeni problemleri de beraberinde getirdiği açık bir şekilde görülmektedir. Bu zorluk ve problemler kimi zaman bireylerin kendi başlarına çözüm bulabilecekleri türden olabilirken kimi zaman ise üstesinden gelemeyerek psikolojik destek almalarını gerektirir nitelikte ortaya çıkabilmektedir. Bu durumlarda başvurulacak uzman desteği çeşitli nedenlerden dolayı (sosyal kabul, bireyin desteği istemeyerek alması gibi) istenilen etki düzeyine ulaşmayabilir. Bu süreç erken yaşlarda görülmeyle birlikte biraz daha karmaşıklaşabilir. Bu zorlu süreci bireylerin daha rahat atlatabilmeleri için kullanılan tekniklerden biri de bibliyoterapidir. Bibliyoterapinin çok farklı tanımları yapılmakla birlikte; bibliyoterapi, kişilerin okumuş oldukları kitaplardan etkilenip bunun etkisiyle kendi ruhsal ve davranışsal sorunlarına çözüm yolu geliştirerek bazı davranışsal tutumlarını değerlendirip okudukları kitaba göre şekillendirmeye ve problem davranışlarda, davranış değişiklikleri sağlmasına çalışmaktır¹ şeklinde tanımlanabilir. Bu çalışma kapsamında bibliyoterapi tekniğinin tarihçesi, amaçları, bibliyoterapi süreci, bibliyoterapinin kullanım alanları ve bibliyoterapi tekniğini uygulayan kişide bulunması gereken özellikler üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bibliyoterapi, Sorunlara Çözüm Bulma.

Bibliotherapy Technique and Its Use in Finding Solutions to Problems

Abstract: It is clearly seen that the changing conditions of today offer innovation and convenience, but also bring new challenges and new problems to deal with. While these difficulties and problems can sometimes be of the type that individuals can find solutions on their own, they may arise that they require psychological support by not overcoming them. In these cases, the expert support applied may not reach the desired level of influence due to

¹ Marlowe, Mike- Maycock, George. *Bibliotherapy in the university clasroom*. (Paper Presented at the 9th International Conference in College Teaching and Learning, Jacksonville, FL., 2000).

various reasons (such as social acceptance, an individual's unwillingness to receive support). Although this process is seen at an early age, it can be a little more complicated. One of the techniques used to make this difficult process easier for individuals is bibliotherapy. Although bibliotherapy has very different definitions; bibliotherapy can be defined as trying to shape some of their behavioral attitudes according to the book they read and to provide behavioral changes in problem behaviors by developing a solution for their own mental and behavioral problems with the effect of the books they have read². In this study, the history of bibliotherapy technique, its aims, bibliotherapy process, usage areas of bibliotherapy and the features that should be present in the person applying the bibliotherapy technique are emphasized.

Keywords: Bibliotherapy, Finding Solutions to Problems.

GİRİŞ

Günlük yaşamda karşılaşılan sorunlar, hemen her yaş grubundaki bireyler için kimi zaman içinden çıkılması zor bir hal alabilmektedir. Böyle durumlarda sorunlara çözüm bulabilmek için farklı yöntem ve tekniklerden yararlanılabilmektedir. Bu tekniklerden bir tanesi de bibliyoterapi olarak karşımıza çıkmaktadır. En genel anlamda, bibliyoterapi, bireylerin sorunlarına çözüm bulmada, durumlarına uygun kitabın kendisine bir uzman tarafından sunulmasıyla kitap ile kendisi arasında bağ kurarak problemlerinin üstesinden gelmesi şeklinde tanımlanabilir.

Literatür incelendiğinde bu tekniğin kullanımının Eski Yunan tarihine kadar dayandığı görülmektedir. Bibliyoterapi; Yunanca'da kitap anlamına gelen "biblio" ve terapi "therapeia" kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu oluşan kelime Yunanistan'da bir kütüphanenin kapısında yazılı olan ve "insan ruhunun iyileştirildiği mekân" anlamında kullanılan cümleden ilham alınarak kitapla insanın ruhsal sıkıntılarının çözüme kavuşturulması şeklinde kullanılmıştır. Eski Yunan'da insanların sorunlarıyla baş etmek ve içinde bulundukları ruhsal sıkıntılardan kurtulmak için kitaplara başvurdukları bilinmektedir. Bu bağlamda bakıldığında, Eski Yunan'da, kütüphaneler sadece kitap okuma yeri olarak görülmemiş aynı zamanda insanların dinlenmek ve düşünmek için kullandıkları

² Mike, Marlowe, George. Maycock. *Bibliotherapy in the university clasroom*. (Paper Presented at the 9th International Conference in College Teaching and Learning, Jacksonville, FL., 2000).

mekânlar haline de gelmiştir ^{3 4}.

Günümüz Türk kültürüne bakıldığında da eski çağlardan beri, sorunlarla baş etmede benzer bir uygulamaya başvurulduğu görülmektedir. “Sıkıntı sonrası oluşan rahatlama” olarak tanımlanan ve bugünkü ifadesiyle bibliyoterapi anlamında kullanılan çalışmaların kaynağını oluşturan ilk bibliyoterapi kitabının Kasım İbn Mehmed tarafından Farsçadan tercüme ettiği kabul edilmektedir. Tercüme edilen bu kitapta toplumun sözlü kültüründe geniş yer kaplayan masalların ve mitlerin etkisiyle, gerçekte hayalin birbirine girdiği, okuyanların eğlenirken aynı zamanda düşünmesini de amaçlayan kahramanlar yer almaktadır. Tarihi karakterlerden olan bu kahramanlar temiz kalpli ve yardımsever olarak tanımlanmaktadır. Bu kahramanlar, yaşadığı bütün zorluklara rağmen iyilikten ve güzellikten vazgeçmemekte, haksızlığa karşı gelmektedirler. Ayrıca tüm bu hikayeler her zaman mutlu sonla bitmektedir. Türk kültüründe bibliyoterapi öyküleri yazını genellikle bu bahsedilen özelliklere göre şekillenmektedir ⁵.

Bibliyoterapi tekniği uzmanlar tarafından sıklıkla başvuru tekniklerdendir. Bu teknik sayesinde gerek çocuk gerekse yetişkin yaşadığı sorunlarda yalnız olmadığını, bu sorunların sadece kendisinin başına gelmediğini fark eder. Aynı zamanda çözümün yine kendisinde olduğu görür. Bu çalışma kapsamında da bibliyoterapinin tarihçesine, amaçlarına, bibliyoterapinin uygulanma süresine, kullanım alanlarına ve bibliyoterapi tekniğini kullanan kişide bulunması gereken özelliklere değinilmiştir.

BİBLİYOTERAPİ’NİN TANIMI

Literatür incelendiğine çok farklı bibliyoterapi tanımlarına rastlanmaktadır. Yapılan tanımlar genel anlamda klinik odaktan gelişim odağına doğru uzanmaktadır. Klinik tanım olarak Dorland’ın Resimli Medikal Sözlüğünde (1941); “kitapların okunmasının ruhsal hastalıkların iyileştirilme sürecinde kullanılması” şeklinde ifade edilmektedir ⁶. Verilen bu

³ Rick. J. Riordan, Linda. S. Wilson. *Bibliotherapy Does It Work. Journal Of Counseling And Development*, 67(9), 506-508, 1989.

⁴ İskender Pala. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Ferec-ba’de’ş-şidde*, 151-152. (İstanbul: Kapı Yayınları, 2004).

⁵ İskender Pala. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Ferec-ba’de’ş-şidde*, 151-152. (İstanbul: Kapı Yayınları, 2004).

⁶ Claudia E. Cornett- Charles E. Cornett. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980).

tanımın yanı sıra, bibliyoterapi; “Doğru zamanda doğru bireye doğru sorunla ilgili doğru kitabın verilmesi”⁷, “Bibliyoterapi bir uzmanın rehberliğinde edebi eserlerin terapi amaçlı kullanılması”⁸ “Çocuğun kendi kişiliğini anlamasında içinde bulunduğu topluma uyum sağlamasında ve bireyin olgunlaşmasına yardımcı olmasında, kişi ile kitap arasındaki aktif iletişimin sağlanması”⁹, “Kişilerin okumuş oldukları kitaplardan etkilenip bunun etkisiyle kendi ruhsal ve davranışsal sorunlarına çözüm yolu geliştirip, bazı davranışsal tutumlarını değerlendirip okudukları kitaba göre şekillendirmeye ve problem davranışlarda, davranış değişiklikleri sağlamasına çalışmak”¹⁰, “Çocukların yaşamlarında karşılarına çıkan yada muhtemel çıkacak olan sorunların çözümüne dair masal, hikaye gibi edebi türlerin bir araç olarak kullanılması”¹¹, “Uzun seneler boyunca süren bir rahatsızlıktan acı çekmenin ne anlama geldiğini anlamaları, benzer zorlukları yaşayan başka insanlarda olduğunu fark etmeleri için edebi eserlerin kullanılması ve bundan dolayı da bireylerin kendine olan özgüvenlerinin sağlanması”¹², “İnsanların temelde olan duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyip bu ihtiyaçlarını gidermek ve sorunlarını iyileştirmekte kitapların gücünden yararlanma”¹³ şeklinde de tanımlanabilmektedir.

Verilen tüm tanımlardaki ortak nokta; sorunla karşılaşmış ya da karşılaşması muhtemel kişinin, uzman ya da rehber yönlendirmeleri ile doğru kitapla buluşarak, kendini anlaması, problemlerine çözüm bulması ve bu sorunu yaşayanın sadece kendisinin olmadığını farkına vararak özgüvenini geri kazanmasıdır.

Bibliyoterapi ile ilgili çalışmalara bakıldığında, kitapların insanoğlunun ruhsal buhranlarına çözüm bulmak veya çocuklardaki davranış bozukluklarını çözmek için

⁷ Claudia E. Cornett- Charles E. Cornett. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980).

⁸ Cohen Laura J. *The Experience Of Therapeutic Reading*. (Western Journal of Nursing Research, 16(4), 426-437, 1994).

⁹ Russell, David H. -Shrodes, Caroline. *Contributions Of Research In Bibliotherapy To The Language Arts Program*. (School Review, 58, 411-420, 1950).

¹⁰ Mike, Marlowe, George. Maycock. *Bibliotherapy in the university clasroom*. (Paper Presented at the 9th International Conference in College Teaching and Learning, Jacksonville, FL., 2000).

¹¹ Pardeck, John T., Pardeck, Jean A. *Recommended Books For Helping Young children Deal With Social And Development Problems*. (Early Child Development And Care, 136(1), 57-63, 1997).

¹² Amer, Kim Siarkowski. *Bibliotherapy: Using Fiction To Help Children In Two Populations Discuss Feelings*. (Pediatric Nursing, 25(1), 1999).

¹³ Öner, Uğur. *Bibliyoterapi* (Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi, S. 7, s. 133-149.2007).

kullanılmasının önerilmesi İrlanda'da, 1930'lu yıllara denk gelmektedir. Bibliyoterapi, İrlanda'da yapılan ruhsal sorunlara çözüm bulma veya çocuklardaki davranış bozukluklarını çözmeye yönelik bu tartışmalar neticesinde ün kazanmış bir sağıltım şeklidir. Ayrıca bu yıllarda kitaplarla en fazla etkileşim içinde olan kütüphaneciler, insan ruh sağılığı uzmanlarının desteğı ile insanlarda iyileştirici etkisi olabileceğine inandıkları kitapların bir listesini yapmaya çalışmışlardır ¹⁴.

Verilen bilgilerden hareketle, bibliyoterapinin hemen her yaş grubu için kullanılabilecek bir teknik olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Burada esas olan, uzman eşliğinde, terapiye ihtiyacı olan bireyin kitapla buluşmasını sağılamaktır. Bu teknikte belirli bir yaş sınırlaması olmaksızın her yaş grubunda kullanıldığı söylenebilir. Çocuklar açısından bibliyoterapi tekniğine bakıldığında, temelde, kitabı okuyan çocuğun, kitapta bahsedilen kahraman ile özdeşim kurması ve kurduğu bu özdeşimle hayatta karşısına çıkan sorunlara çözüm yolları araması veya yaşadıklarına karşı daha olumlu duygular oluşturmaya yardımcı olan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır ¹⁵. Bibliyoterapi anlamında kitap okuyan ve bu kitaptaki kahramanla özdeşim kurarak kendi sorunlarıyla benzer sorunlar yaşayanların olduğunu fark eden çocuklar, bu sorunlarla nasıl mücadele edildiğini bu sayede anlamaktadırlar. Bu sorunla başa çıkmak zorunda kalan tek kişinin kendisi olmadığını görmektedir. Açıkça ifade edemediğı duygularını dışa vurmasına ve böylelikle duygusal sağıaltımını sağılayarak sorunlarını halletmede yeni çözüm yolları bulmasına, arkadaşları veya yetişkinlerle iletişimini düzenlemede yeni yaklaşımlar ve modellemeler oluşturmaya yardımcı olmaktadır ¹⁶.

Bu yöntem bireysel olduğu kadar aynı zamanda grup terapilerinde, hastane ve hapisane gibi insanların ruhsal sorunları olabilecek mekânlarda da grup terapisi şeklinde uygulanabilir. Bununla birlikte sağılıklı kişilerde de grup terapisinden ziyade kişisel gelişime yardımcı olmak için de kullanılabilir ¹⁷.

¹⁴ Ouzts, Dan. T. *The Emergence Of Bibliotherapy As A Discipline*. (Reading Horizons, 31, 199-206. (ERIC Document Reproduction Service NO. EJ 421-220), 1991).

¹⁵ Abdullah, Mardziah Hayati. *Bibliotherapy*. (Bloomington, IN: ERIC Clearinghouse. (ERIC Document Reproduction Service No. ED470712), 2002).

¹⁶ Bulut, Sefa. *Bibliyoterapi Yönteminin Okullarda Psikolojik Danışmanlar ve Öğretmenler Tarafından Kullanılması*. (Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(34), 17-31,2010).

¹⁷ Pardeck, John T. *Using Literature To Help Adolescents Cope With Problems*. (Adolescence, 29(114), 421-7, 1994).

BİBLİYOTERAPİNİN AMAÇLARI

Bibliyoterapi'nin amaçları farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde ifade edilmiştir. Bryant ve Roberts (1992) bibliyoterapinin amaçlarını; bireylerde olumlu kabul edilen değişikliklerin olması ve kişiliğin gelişiminde kolaylık sağlaması, bireyin sorunlarıyla ilgili bilgi sahibi olması, içinde bulunduğu sorunun evrensel olduğunu bilmesi, hissettiklerine karşı iç görü kazanması, sorunlarına karşı daha gerçekçi bir bakış açısı geliştirmesi, içerisinde bulunduğu sosyal çevreyle iletişim becerilerini geliştirmesi, sorunlarına daha olumlu bir bakış açısı oluşturması ve çözüme dair seçenekleri arttırması olarak tanımlamıştır.

Aiex (1993) tarafından ifade edildiği şekliyle; kişiye yaşadığı sorunu tek yaşayan kişinin kendisi olmadığını göstermek, bireye yaşadığı sorunla ilgili birden fazla çözüm yolu olduğunu fark ettirmek, yaşadığı sorunla ilgili daha rahat ve kendisini ifade edebileceği bir ortam sağlamak, sorunu çözmek için bireye mantıklı çözüm yolları göstermek, kişinin kendisiyle ilgili benlik kavramını geliştirmesine yardımcı olmak ve bireyin ruhsal sorunlarından dolayı hissettiği baskıyı hafifletmektir.

Bir diğer görüş olarak, Pardeck (1995) tarafından da bireye sorunuyla ilgili bilgi sağlamak, soruna yönelik iç görü kazandırmak, sorunlarına çözüm yolları bulmak, sorunlarıyla ilgili tartışabilmesini sağlamak, kazanabileceği yeni davranış ve tutumlarla ilgili bilgileri anlatmak, başka insanların kendi sorunlarına benzer sorunlarla uğraşmak zorunda kaldıklarıyla ilgili farkındalık oluşturmak şeklinde açıklandığı görülmektedir.

BİBLİYOTERAPİ SÜRECİ

Bibliyoterapi, bir kitap ile o kitabı okuyacak bireyi bir araya getirmektir. Okuyucunun kitapla buluşmasında önemli nokta, bireyin kitaptaki kahramanla özdeşim kurarak kendi sorunuyla ilgili benzerlikler bularak sorununa çözüm bulmaya istekli olmasıdır. Danışmanın bu noktadaki görevi ise; bireyin kitaptaki kahramanla özdeşim kurmasına ve kahramanın sorunuyla kendi sorunu arasında benzerlikleri görmesine ve kitaptaki kahramanın olaylar karşısında hissettiği duyguları yorumlayabilmesine yardımcı olmaktır. Her ne kadar bibliyoterapi bireyi ihtiyacı olduğu zamanda ihtiyacı olan kitapla buluşturmak diye ifade edilse de, bu durum, bireyin kitabı alıp sadece okuması olarak düşünülmemelidir. Bireyin özellikleri, bireyin sorununa uygun kitap seçmenin zorluğu, yapılacak etkinliklerin tespiti ve

yöntemi uygulayacak olan bireyin özellikleri, yöntemi uygulama süreci ve aşamalarının uygulanabilirliği gibi değişkenler süreci uzun ve zor hale getirebilmektedir¹⁸.

Bu açıdan bakıldığında, bibliyoterapinin aşamaları şu şekilde sıralanabilir:

Özdeşleşme ve Yansıtma

Özdeşleşme kavramı 1899 yılında Freud tarafından literatüre kazandırılmış olan bir terimdir. Özdeşleşmenin tanımı bireyin basitçe taklit etmesi anlamında değildir. Bireyin sorunlarıyla ilgili benzerliklerin farkına varıp sorunu çözümüne dair özümsemeyi ifade etmektedir.

Bireyin taklit etme yeteneğine de vurgu yapan bir terim olmasına rağmen özdeşleşme okuyucunun kahramanla bir olma sürecini anlatmaktadır. Bibliyoterapi de ilk süreç olan özdeşleşme bireyin kitaptaki karakterle ilişkisi noktasında başlamaktadır. Okuyucunun karakterle ilişkisindeki amaç; bireye yaşadıkları noktasında tek olmadığını kendisi gibi bunları yaşayan insanların da olduğunu fark edilmesini sağlamak ve bireyin kurduğu bu özdeşimle olumsuz düşüncelerinin yerine olumlu duyguları koymasını sağlamaktır¹⁹.

Bireyin bibliyoterapiye başlamadan önce gerekli şartları sağlanmasından sonra birey kitaptaki karakterle empati kurmaya başlar ve sonrasında kendi yaşadıkları ve karakterin yaşadıklarıyla ilgili benzerlikleri görmeye başlar. Bu süreçte bibliyoterapiyi uygulayan kişinin benzerlikleri görmesi için yardımcı olunması süreç açısından önem taşımaktadır²⁰.

Bibliyoterapiyi uygulayan danışmanlar ya da uzman eğitimciler, birey karakterle özdeşim kurmayı başarıp bunu da danışmana yansıtmasıyla, danışman arınma evresine yönlendirip bireyin duygularını açıklıkla ifade etmelerini sağlamalıdır²¹.

Katarsis (Arınma) ve Duygusal Boşaltım

¹⁸ Pardeck, John T, Pardeck, Jean A. *Bibliotherapy: A Tool For Helping Preschool Children Deal With Developmental Change Related To Family Relationships*. (Early Child Development And Care, 47(1), 107-129, 1989).

¹⁹ Afolayan, Johnson A. *Documentary Perspective Of Bibliotherapy In Education*. (Reading Horizons, 33(2), 137-148, 1992).

²⁰ Cornett, Claudia E. -Cornett, Charles E. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980.)

²¹ Pardeck, John T, Pardeck, Jean A. *Bibliotherapy: A Tool For Helping Preschool Children Deal With Developmental Change Related To Family Relationships*. (Early Child Development And Care, 47(1), 107-129, 1989).

Katarsisin, bibliyoterapide okuyucunun duygularını ifade ederek bir boşalım yaşaması süreci diye tarif edildiği görülmektedir²².

Katarsisin başarıya ulaşması için okuyucunun ister sözel olarak isterse davranışsal nitelikte bir şekilde duygusal boşaltımı yaşaması gerekmektedir. Bu aşama bibliyoterapiyi basit bir okumadan ayıran en önemli unsur olarak ifade edilebilir. Burada danışman sorun yaşayan bireyin yaşayacaklarıyla beraber kendisinin de okuyucuyla karakter arasındaki benzerlikleri fark etmesi, bireyin duygusal boşalım yaşarken ki durumunu iyi analiz etmesi de bibliyoterapinin sağlayabileceği faydanın en üst seviyede olması açısından önemli olduğu unutulmamalıdır²³.

Bireyin empati yoluyla kurduğu özdeşleşme gerçekleştiğinde birey açığa çıkaramadığı duygularını yansıtmakta daha rahat olabilecektir. Belki de karakterin ruh halinde olmadığı için güvende hissetme duygusu yaşayacaktır. Fakat gördüğü benzerlikler de bireye çözüm yolunda farklı bakış açıları kazandırabilir. Okuyucu burada süreci hem izleyen hem de sürece dâhil olunan bir konumdadır. Bu duruma “kaçınma yanılığı” denir²⁴.

Bu evre küçük yaşta çocukların duygusal boşaltımı sözel ya da davranışsal olarak duygularını ifade etmekte kısıtlı kalmasına rağmen bibliyoterapi küçük çocukların yaşadıkları sorunlara dair farklı çözüm yollarını görmelerinde önemli bir etki sağlamaktadır²⁵.

Katarsis evresi bireyde sağlandıktan sonra iç görü kazanma ve bütünleşme evresine geçiş yapılır²⁶.

İç görü ve Bütünleşme

İç görü, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde, “kendi duygularını, kendi kendini anlayabilme

²² Cornett, Claudia E. -Cornett, Charles E. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980.)

²³ Pardeck, John T, Pardeck, Jean A. *Bibliotherapy: A Tool For Helping Preschool Children Deal With Developmental Change Related To Family Relationships*. (Early Child Development And Care, 47(1), 107-129, 1989).

²⁴ McCulliss, Debbie. *Bibliotherapy: Historical And Research Perspectives*. (Journal of Poetry Therapy, 25(1), 2012).

²⁵ Pardeck, John T., Markward, Martha J. *Bibliotherapy: Using Books To Help Children Deal With Problems*. (Early Child Development And Care, 106(1), 75-90, 1995).

²⁶ Pardeck, John T, Pardeck, Jean A. *Bibliotherapy: A Tool For Helping Preschool Children Deal With Developmental Change Related To Family Relationships*. (Early Child Development And Care, 47(1), 107-129, 1989).

yeteneği" olarak tanımlanmaktadır.

İç görü ve Bütünleşme evresinde okuyucu, kitaptaki karakterin sorunlarını çözdüğünü görerek ve bu sorunların sonsuza kadar sürmeyeceğini bir yerde biteceğini fark eder. Kendisiyle özdeşim kurduğu karakterin sorununu çözmesi bireyin kendi sorununu değerlendirmesine sebep olmaktadır. Böylece birey kitaptaki değerlendirmeleri gerçek hayatına yansıtma gücü elde eder ve duygularının kontrolünü daha fazla ele geçirir. Duygu kontrolünü ele geçiren birey davranışlarının sorumluluğunu daha fazla üstlenip farklı çözüm yolları denemeye başlar²⁷.

Bu evrede de bibliyoterapiyi uygulayan danışmanın, bireyin iç görü kazanmasındaki önemi yadsınamaz. Okuyucunun sorunlarına karşı yeni çözüm yolları bulması iyi bir rehberlik yapıldığı zaman mümkün olmaktadır²⁸. Sonuç olarak bireyin zihin ve duygu dünyasını birleştirmek için bibliyoterapinin uygulayıcısına çok iş düşmektedir²⁹.

Genelleştirme

Genelleştirme evresi bireyin evrende bu sorunu yaşayan tek kişinin kendisi olmadığını fark ettiği ve kendisini çevresinden soyutlayarak kimse beni anlamıyor gibi olumsuz düşüncelerden kurtulmasına yardım eden, başka insanların da benzer sorunlar yaşadığını görüp acısını paylaşabileceği gibi düşüncelere kapılabileceği, sorunlarına daha geniş bir bakış açısı geliştirebileceği görüp bireyin sosyalleşmesine yardım eden bir evre olarak görülmektedir³⁰.

Sonuç olarak bibliyoterapi sürecinin aşamalarında, bireyin karakterle özdeşim kurması, duygusal boşaltımının sağlanması ve son olarak da birey kendi durumunu daha iyi değerlendirerek son aşamada çözüme ulaşması hedeflenmektedir. Birey burada kitaptaki

²⁷ Afolayan, Johnson A. *Documentary Perspective Of Bibliotherapy In Education*. (Reading Horizons, 33(2), 137-148, 1992).

²⁸ Pardeck, John T, Pardeck, Jean A. *Bibliotherapy: A Tool For Helping Preschool Children Deal With Developmental Change Related To Family Relationships*. (Early Child Development And Care, 47(1), 107-129, 1989).

²⁹ Cornett, Claudia E. -Cornett, Charles E. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980.)

³⁰ Heath Melissa Allen- Sheen, Dawn- Leavy, Deon- Young, Ellie, Money, Kristy. *Biliotherapy: A Resource To Facilitate Emotional Healing And Growth*. (School Psychology, 26(5), 563-580. 2005).

karakteri kabul etmese de kendi durumunu değerlendirmede yardımcı olabilir³¹.

BİBLİYOTERAPİ TEKNİĞİNİ UYGULAYAN KİŞİDE BULUNMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Bibliyoterapi seansını kimin yapacağı ve yapacak kişide bulunması gereken özellikler her zaman bir sorun olarak var olmuştur ve bununla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır:

Bibliyoterapi de bütün terapilerde olduğu gibi o konuyla ilgili uzman kişilerce yapılmalıdır. İster bir danışman isterse bir eğitimci tarafından yapılsın başarılı bir terapi yapılması ve bireyin kararsızlık yaşaması karşısında neler yapacağını bilen eğitilmiş bir birey olmalıdır. Uygulayıcının bibliyoterapinin bireyselden ziyade grup terapilerinde daha faydalı olduğunun bilincinde olan ve grubun ideal boyutunun 6-8 kişi arasında olduğunu bilen ayrıca okunacak kitabı kısaysa terapi esnasında uzunsa okumak için daha önceden veren biri olmalıdır³². Bireylerin bibliyoterapi esnasında duygu yoğunluklarını arttırdığı bilinmeli ve uygulayıcı terapiyi düşünmeden yapmayı göze almamalıdır³³. Bibliyoterapi için gereken bilgiler öğrenilebilir fakat davranışsal yaklaşım kolayca öğrenilemez. Bundan dolayı uygulama yapan bireylerin samimi bir şekilde çocuklara ilgi gösteren, iyi bir dinleyici olması ve ruhsal yapısının sağlıklı olması önemlidir. Bibliyoterapiyi yapacak uygulayıcın terapi seansını ister bireysel isterse grup terapisi olsun uygulama şeklini en ince ayrıntısına kadar planlayabilecek kapasiteye sahip olması gerekir³⁴. Uygulayacak kişinin kitap seçerken danışanın ilgi, gelişimsel durumu ve özelliklerini dikkate alacak yetenekte olması gerekir. Bibliyoterapi uygulayıcısı danışana önerdiği kitabı önceden okumalı ve bunun serbest okuma saati olmadığını; bir plan gereken açılış, tartışma ve sonuç gibi bölümleri olduğunun bilincinde olmalı ve planlamayı buna göre yapabilmelidir. Ayrıca olumlu pekiştirici kullanmada, sorduğu sorularda yargılamaya yer vermemede ve bireyi teşvik edici şekilde

³¹ Baruth Leroy G., Phillips Marsha W. *Bibliotherapy And The School Counselor*. (School Conselor, (23), 191-199, 1976).

³² Yusuf, R., Taharrem, M. S. *Bibliotherapy: A Tool For Primary Prevention Program With Children And Adolescents*. (Jurnal Antidadah Malaysia, 77-90, 2008).

³³ Cook, Katherine E., Earles-Vollrath, Theresa, Ganz, Jennifer B. *Bibliotherapy*. (Intervention In School And Clinic, 42(2), 91-100, 2006).

³⁴ Cornett, Claudia E. -Cornett, Charles E. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980.)

davranış geliştirebilmede dikkatli olmalıdır³⁵. Uygulayıcı danışanların seviyelerine uygun sorular seçmeli ve katılımcının cevaplarından sonra sessizlik, bekleme ve tepki verme gibi süreçleri yönetme yeteneğine sahip olmalıdır³⁶. Bibliyoterapide, kitabı genellikle danışan okur fakat kitap uygulayıcı tarafından okunuyorsa, uygulayıcının kitabı okurken ses tonunu, jest ve mimiklerini, beden dilini kullanmada yetenekli olması önemlidir³⁷. Uygulayıcı her insanın kendisine göre bir özelliği olduğunu, her bireyin kimseye benzemediği ve tek olduğunun bilincinde olmalı ayrıca empati yeteneği gelişmiş, hoşgörülü, nesnel, yapı olarak sosyal, kitap okumayı seven ve güçlü karakterli olması da çok önemli özelliklerdir³⁸.

BİBLİYOTERAPİNİN KULLANIM ALANLARI

Bibliyoterapinin etkili olduğu alanlardan biri de bireylerde sorunlar çıkmadan önce önleyici rehberlik açısından kullanılmasıdır. Özellikle sorunlarıyla baş etmekte zorlanan gençlerde bibliyoterapi uygulamalarının etkisinin daha fazla olmaktadır³⁹. Ayrıca alkol ve bağımlılık yapan madde kullanımını önlemedeki faydası da göz ardı edilmemelidir⁴⁰.

Çocuklarda Kullanım Alanları

Özel gereksinimli çocukların eğitiminde, öz ebeveynleriyle birlikte yaşamayan evlat edilmiş çocuklarda, Çocukların büyürken geçirdikleri değişiklikler yüzünden ailesi ile olan ilişkisinde uyum sorununu çözmekte, sosyal çevreleriyle ilişkilerinde ki uyum problemlerini çözmede, engellenmiş hissine kapılan çocuklarda gelişen saldırganlık davranışını önlemede, risk grubu olarak ifade edilen çocukların maruz kaldıkları travmalarla baş etmesine yardım etmede, herhangi bir disiplin probleminden dolayı okuldan uzaklaştırma cezası alan öğrencilerde, biyolojik olarak kronik rahatsızlığı olan çocukların tedavi sürecine ruhsal olarak desteklenmelerinde, Öğrenme güçlüğü çeken

³⁵ Cook, Katherine E., Earles-Vollrath, Theresa, Ganz, Jennifer B. *Bibliotherapy*. (Intervention In School And Clinic, 42(2), 91-100, 2006).

³⁶ Cornett, Claudia E. -Cornett, Charles E. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980.)

³⁷ Heath Melissa Allen-Sheen, Dawn- Leavy, Deon- Young, Ellie, Money, Kristy. *Biliotherapy: A Resource To Facilitate Emotional Healing And Growth*. (School Psychology, 26(5), 563-580. 2005).

³⁸ Cornett, Claudia E. -Cornett, Charles E. *Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time*. (Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980.)

³⁹ McKendree-Smith, Nancy L.- Floyd, Mark, Scogin, Forres R.. *Self-administered Treatments For Depression: A Review*. (Journal of Clinical Psychology, 59(3), 275-288, 2003).

⁴⁰ Pardeck, John T. *Using Books To Prevent And Treat Adolescent Chemical Dependency*. (Adolescence, 26(101), 201-209, 1991).

çocuklara yardımcı olmada, içe kapanık ve özgüven sorunu yaşayan çocukların özgüven kazanmalarına yardımcı olmada, uyku sorunu, karanlık korkusu yaşayan veya gece sık sık uyku bölünmesi sorunu yaşayan çocukların sorunlarını çözmekte bibliyoterapi yöntemine başvurulmaktadır⁴¹.

Ergenlerde Kullanım Alanları

Aile içerisinde ruhsal sorun yaşayan bireylerin bulunduğu ortamlarda yaşayan ergenlerde, bireyin kişiliğini oluşturmada daha sağlıklı sonuçlar almada, özgüven eksikliği sorununu çözmede, sorunlara farklı çözüm yolları geliştirmelerine yardım etmede, stres sorunu yaşayan bireylerin bu sorunla baş etmelerinde yardımcı olmada, kaygı ve korku sorunu yaşayan ergenlere yardım etmede, tek ebeveynli/boşanmış aileye sahip ergenlerin problemlerine yardımcı olmada kullanılabilir⁴².

⁴¹ McTague, Kathleen. *Children's Literature Bibliotherapy and Learning Problems*. (Dissertations/Theses. Research Project, KeanUniversity of New Jersey, 1998);

Jones, Carrye Bowers. *Creative Dramatics: A Way To Modify Aggressive Behavior*. (Early Child Development And Care, 73(1), 43-52, 2006);

Prater, Mary. A., Dyches, Tina. T., Johnstun, Marissa. *Teaching Students About Disabilities Through Children's Literature*. (Intervention In School And Clinic, 42(1), 14-24, 2006);

Santacruz, Isabel- Mendez Francisco J.- Sanchez-Meca, Julio. *Play Therapy Applied By Parents For Children With Darkness Phobia: Comparison Of Two Programmes*. (Child&Family Behavior Therapy, 28(1), 19-35, 2006);

Schreur, Greg. *Using Bibliotherapy With Suspended Students*. (Reclaiming Children And Youth, 15(2), 106-111, 2006);

Betzalel, Nurit- Shechtman, Zipora. *Bibliotherapy Treatment For Children With Adjustment Difficulties: A Comparison Of Affective And CognitiveBibliotherapy*. (Journal Of Creativity in Mental Health.5(4), 426-439, 2010);

Wood, Lesley- Theron, Linda- Mayaba, Nokhanyo. 'Read Me To Resilience': *Exploring The Use Of Cultural Stories To Boost The Positive Adjustment Of Children Porphaned By AIDS*. African (Journal Of AIDS Research, 11(3), 225-239, 2012);

Stringer Suzanne J.- Reynolds Glenda P.- Simpson F. Morgan. *Collaboration Between Classroom Teachers And A School Counselor Through Literature Circles: Building Self-esteem*. (Journal Of Instructional Psychology, 30(1), 69-76, 2013).

⁴² Harbaugh, Janice Kuehl. *The Effectiveness Of Bibliotherapy In Teaching Problem Solving Skills To Female Juvenile Delinquents* (Doctoral Dissertation, Drake University, Dissertation Abstracts International 45/10, 3072A, 1984);

Register, Angela C.- Beckham, Jean C.- May, Jack G.- Gustafson, David J.. *Stress In oculation Bibliotherapy In The Treatment Of Test Anxiety*. (Journal Of Counseling Psychology, 38(2),115-120, 1991);

Tussing, Heidi. L., Valentine, Deborah P. *Helping Adolescent Cope With The Mental Illness Of A Parent Through Bibliotherapy*. (Child And Adolescent Social Work Journal, 18, (6),455-469, 2001);

Yetişkinlerde Kullanım Alanları

İnatçılık problemi olan çocukların ebeveynlerine yardımcı olmada, çocuğunu kaybetmiş ebeveynlerin yas döneminde yardımcı olmada, depresyon türü ruhsal sorunlar yaşayan yetişkinlerin bu sorunlarını aşmasında yardım etmede, kaygı sorunu yaşayan yetişkinlerde, yaşın ilerlemesi ile kaygı sorunları artan yetişkinlere yardım etmede, sosyal olarak çevresine uyum sağlamada sorun yaşayan ve insanların içerisinde bulunma noktasında fobi oluşturmuş bireylere destek olmada, panik atak türü ruhsal sorunlar yaşayan yetişkinlere bu sorunlarından kurtulmalarında yardımcı olmak amacıyla, alkol ve uyuşturucu madde kullanan ve bundan dolayı ciddi sorunlar yaşayan ve bu bağımlılıktan kurtulmak isteyen bireylere yardımcı olmada, çok ciddi ruhsal sorunlar yaşayan yetişkinlere destek olmak amacıyla kullanılan bir yöntem olarak bilinmektedir⁴³.

Pehrsson Dale-Elizabeth- Allen Virginia B.- Folger Wendy A.- McMillen Paula S. and Lowe Imelda. *Bibliotherapy With Pre-adolescents Experiencing Divorce*. (Family Journal Counselling & Therapy For Couples And Families, 15(4), 409-414, 2007);

Regan, Kelley, Page, Patricia. "Character" Building: Using Literature To Connect With Youth. (Reclaiming Children And Youth, 16(4), 37-44, 2008);

Thompson, Carol. *Bibliotherapy And Anxiety Levels Of 5th Graders*. (Unpublished Doctoral Dissertation, Walden University, 2009);

Fu, Natalie Hsiao-Wei. *Coping With Stress Through Bibliotherapy: The Effects Of Reading ZhuangZi's Fables For Taiwan College Students*. (A Thesis Submitted For The Degree Of Doctor Of Philosophy. TheUniversity Of Hull, 2010);

Karacan, Nurten- Yerin Güneri, Oya. *The Effect Of Self-esteem Enrichment Bibliocounseling Program On The Self-esteem Of Sixth Grade Students*. (Procedia Social And Behavioral Sciences, 5, 318-322, 2010).

⁴³ Small, Natalie S. *The Evolution Of A Cost-effective Grief Counseling Program For Parents Of Dying Children*. (Early Child Development and Care, 23(1), 31-39, 1985);

Hirai, Michiyo & Clum, George A. *A Meta-analytic Study Of Self-help Interventions For Anxiety Problems*. (Behavior Therapy, 37(2), 99-111. 2006);

Menchola, Marisa- Arkowitz, Hal S., Burke, Brian L. *Efficacy of Self-Administered Treatments For Depression And Anxiety*. (Professional Psychology. Research and Practice, 38(4), 421-429, 2007);

Forehand, Rex L.- Merchant, Mary Jane, Long, Nicholas- Garai, E. *An Examination Of Parenting The Strong-willed Child As Bibliotherapy For Parents*. (Behavior Modification, 34(1), 57-76, 2010);

Johnson, Michael. *Bibliotherapy And Journaling As A Recovery Tool With African Americans With Substance Use Disorders*. (Alcoholism Treatment Quarterly, 30(3), 367-370, 2012);

McCann Terence V. - Lubman Dan I. - Cotton Sue M. - Murphy Brendan - Crisp Kingsley - Catania Lisa- Marck Claudia, - Gleeson John F. M., *A Randomized Controlled Trial Of Bibliotherapy For Carers Of Young People With First Episode Psychosis*. (Schizophrenia Bulletin, 39(6), 307-17, 2012).

SONUÇ

Bibliyoterapi; uzun yıllardan beri bir terapi ve iyileştirme tekniğı olarak kullanılmaktadır. Her yaş grubu için kullanımının uygun olması, bibliyoterapinin daha yaygın kullanılmasını sağlamaktadır. Bibliyoterapide esas olan; bireyin ihtiyacına en iyi cevap verecek doğru kitapla bireyi bir araya getirmektir. Bu tekniğın, muhtemel ortaya çıkması mümkün olabilecek sorunların önceden belirlenebilmesi için kullanılabiliyor olması da bibliyoterapiyi diğer terapi tekniklerinden ayırmaktadır. Bireyin hem sorunlarıyla kendi başına başa çıkabilmesi hedeflenirken hem de sorunu yaşayanın sadece kendisinin olmadığını farkına vararak özgüvenin gelişmesi desteklenir. Süreç içerisinde danışmanın yönlendirmeleri ile bireyin durumlara doğru noktadan bakabilmesi sağlanmış olur.

Uzman desteğı ile gerçekleştirilen bibliyoterapi, bireyin okuduğı kitaptaki karakterlerle özdeşim kurması temeline dayanması sayesinde, kişinin kendi problemlerini daha kolaylıkla görmesine, kabul etmesine ve özgüvenin gelişmesine olanak sağlamaktadır. Baştan sona sürecin içerisinde kendi isteğı ile yer alan bireyin sorunların üstesinden gelmesi daha mümkün olmaktadır. Kitapların iyileştirici gücünün farkına varan birey, günlük yaşam problemleri ile daha kolay ve tek başına başa çıkabilmeyi öğrenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, Mardziah Hayati. Bibliotherapy. Bloomington, IN: ERIC Clearinghouse. (ERIC Document Reproduction Service No. ED470712), 2002.
- Afolayan, Johnson A. Documentary Perspective Of Bibliotherapy In Education. Reading Horizons, 33(2), 137-148, 1992.
- Aiex, Nola, Kortner. Bibliotherapy. <http://www.ericdigests.org/1993/bibliotherapy.htm>, 1993.
- Amer, Kim Siarkowski. Bibliotherapy: Using Fiction To Help Children In Two Populations Discuss Feelings. Pediatric Nursing, 25(1), 1999.
- Baruth Leroy G.- Phillips Marsha W. BibliotherapyAndTheSchoolCounselor. School Conselor, (23), 191-199, 1976.
- Betzalel, Nurit- Shechtman, Zipora. Bibliotherapy Treatment For Children With Adjustment Difficulties: A Comparison Of AffectiveAndCognitiveBibliotherapy. Journal Of Creativity in Mental Health.5(4), 426-439, 2010.
- Bryant, Jonathan- Roberts, Stephen). Bibliotherapy: An Adjunct To Audiologic Counseling. JARA XXV, 51_67, 1992.
- Bulut, Sefa. Bibliyoterapi Yönteminin Okullarda Psikolojik Danışmanlar ve Öğretmenler Tarafından Kullanılması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(34), 17-31,2010.
- Cook, Katherine E., Earles-Vollrath, Theresa, Ganz, Jennifer B. Bibliotherapy. Intervention In School And Clinic, 42(2), 91-100, 2006.
- Cornett, Claudia E. -Cornett, Charles E. Bibliotherapy; The Right Book At The Right Time. Bloomington, IN: Phi Delta Kappa Educational Foundation, 1980.
- Forehand, Rex L.- Merchant, Mary Jane &Long, Nicholas- Garai, E. An Examination Of Parenting The Strong-willed Child As Bibliotherapy For Parents. Behavior Modification, 34(1), 57-76, 2010.

- Fu, Natalie Hsiao-Wei. Coping With Stress Through Bibliotherapy: The Effects Of Reading Zhuangzi's Fables For Taiwan College Students. A Thesis Submitted For The Degree Of Doctor Of Philosophy. The University Of Hull, 2010.
- Greg A. R. Febraro. An Investigation Into The Effectiveness Of Bibliotherapy And Minimal Contact Interventions In The Treatment Of Panic Attacks. Journal of Clinical Psychology, 61(6), 763-779, 2005.
- Gretchen A. Brenes- W. Vaughn McCall- Jeff D. Williamson and Melinda A. Stanley. Feasibility And Acceptability Of Bibliotherapy And Telephone Sessions For The treatment Of Late Life Anxiety Disorders. Clinical Gerontologist, 55(1), 62-68, 2010.
- Harbaugh, Janice Kuehl. The Effectiveness Of Bibliotherapy In Teaching Problem Solving Skills To Female Juvenile Delinquents (Doctoral Dissertation, Drake University), Dissertation Abstracts International 45/10, 3072A, 1984.
- Heath Melissa Allen- Sheen, Dawn- Leavy, Deon- Young, Ellie & Money, Kristy. Bibliotherapy: A Resource To Facilitate Emotional Healing And Growth. School Psychology, 26(5), 563-580. 2005.
- Hirai, Michiyo & Clum, George A. A Meta-analytic Study Of Self-help Interventions For Anxiety Problems. Behavior Therapy, 37(2), 99-111. 2006.
- Johnson, Michael. Bibliotherapy And Journaling As A Recovery Tool With African Americans With Substance Use Disorders. Alcoholism Treatment Quarterly, 30(3), 367-370, 2012.
- Jones, Carrye Bowers. Creative Dramatics: A Way To Modify Aggressive Behavior. Early Child Development And Care, 73(1), 43-52, 2006.
- Karacan, Nurten- Yerin Güneri, Oya. The Effect Of Self-esteem Enrichment Bibliocounseling Program On The Self-esteem Of Sixth Grade Students. Procedia Social And Behavioral Sciences, 5, 318-322, 2010.
- Laura J. Cohen. The Experience Of Therapeutic Reading. Western Journal of Nursing Research, 16(4), 426-437, 1994.
- Leroy G. Baruth and Marsha W. Phillips-Laura Morpurgo. Bibliotherapy And The School Counselor. School Counselor, (23), 191-199, 1976.
- Marlowe, Mike- Maycock, George. Bibliotherapy in the university classroom. Paper Presented at the 9th International Conference in College Teaching and Learning, Jacksonville, FL., 2000.

- McCann Terence V. - Lubman Dan I. - Cotton Sue M. - Murphy Brendan - Crisp Kingsley - Catania Lisa- Marck Claudia ,- Gleeson John F. M. . A Randomized Controlled Trial Of Bibliotherapy For Carers Of Young People With First EpisodePsychosis. SchizophreniaBulletin, 39(6), 307-17, 2012.
- McCulliss, Debbie. Bibliotherapy: Historical And Research Perspectives. Journal of Poetry Therapy, 25(1), 2012.
- McKendree-Smith, Nancy L.- Floyd,Mark, Scogin, Forres R.. Self-administered Treatments For Depression: A Review. Journal of Clinical Psychology, 59(3), 275-288, 2003.
- McTague, Kathleen. Children's Literature Bibliotherapy and Learning Problems. Dissertations/Theses. Research Project, KeanUniversity of New Jersey, 1998.
- Menchola, Marisa- Arkowitz, Hal S. & Burke, Brian L. Efficacy of Self-Administered Treatments For Depression And Anxiety. Professional Psychology. Researchand Practice, 38(4), 421-429, 2007.
- Ouzts, Dan. T. TheEmergence Of Bibliotherapy As A Discipline. Reading Horizons, 31, 199-206. (ERIC Document Reproduction Service NO. EJ 421-220), 1991.
- Öner, Uğur. Bibliyoterapi. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Dergisi, S. 7, s. 133-149.2007
- Pala, İskender. Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Ferec-ba'de's-şidde, 151-152. İstanbul: Kapı Yayınları, 2004.
- Pala, İskender. Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü. Ferec-ba'de's-şidde, 151-152. İstanbul: Kapı Yayınları, 2004.
- Pardeck, John T., Markward, Martha J. Bibliotherapy: Using Books To Help Children Deal With Problems. Early Child Development And Care, 106(1), 75-90, 1995.
- Pardeck, John T, Pardeck, Jean A. Bibliotherapy: A Tool For Helping Preschool Children Deal With Developmental Change Related To Family Relationships. Early Child Development AndCare, 47(1), 107-129, 1989.
- Pardeck, John T., Pardeck, Jean A. Recommended Books For Helping Young children Deal With Social And Development Problems. Early Child Development And Care, 136(1), 57-63, 1997.
- Pardeck, John T. Bibliotherapy: An Innovative Approach For Helping Children. Early Child Development And Care, 11(1), 83-88, 1995.

- Pardeck, John T. Using Books To Prevent And Treat Adolescent Chemical Dependency. *Adolescence*, 26(101), 201-209, 1991.
- Pardeck, John T. Using Literature To Help Adolescents Cope With Problems. *Adolescence*, 29(114), 421-7, 1994.
- Pehrsson Dale-Elizabeth- Allen Virginia B.- Folger Wendy A.- McMillen Paula S. and Lowe Imelda. Bibliotherapy With Pre-adolescents Experiencing Divorce. *Family Journal Counselling & Therapy For Couples And Families*, 15(4), 409-414, 2007.
- Per Carlbring- Tomas Furmark -Johan Steczko'- Lisa Ekselius , Gerhard Andersson. An Open Study Of Internet Based Bibliotherapy With Minimal Therapist Contact Via Email For Social Phobia. *Clinical Psychologist*, 10(1), 30- 38. (2006)
- Prater, Mary. A., Dyches, Tina. T., Johnstun, Marissa. Teaching Students About Disabilities Through Children's Literature. *Intervention In School And Clinic*, 42(1), 14-24, 2006.
- Raymond V. Burke- Brett R. Kuhn, and Jane L. Peterson. Brief Report: A "storybook" Ending To Children's Bedtime Problems The Use Of A Rewarding Social Story To Reduce Bedtime Resistance And Frequent Night Waking. *Journal of Pediatric Psychology*, 29(5), 389-96. 2004.
- Regan, Kelley, Page, Patricia. "Character" Building: Using Literature To Connect With Youth. *Reclaiming Children And Youth*, 16(4), 37-44, 2008.
- Register, Angela C.- Beckham, Jean C.- May, Jack G.- Gustafson, David J.. Stress In oculation Bibliotherapy In The Treatment Of Test Anxiety. *Journal Of Counseling Psychology*, 38(2), 115-120, 1991.
- Riordan, Rick. J., Wilson, Linda. S. Bibliotherapy Does It Work. *Journal Of Counseling And Development*, 67(9), 506-508, 1989.
- Russell, David H. -Shrodes, Caroline. Contributions Of Research In Bibliotherapy To The Language Arts Program. *School Review*, 58, 411-420, 1950.
- Santacruz, Isabel- Mendez Francisco J.- Sanchez-Meca, Julio. Play Therapy Applied By Parents For Children With Darkness Phobia: Comparison Of Two Programmes. *Child&Family Behavior Therapy*, 28(1), 19-35, 2006.
- Schreur, Greg. Using Bibliotherapy With Suspended Students. *Reclaiming Children And Youth*, 15(2), 106-111, 2006.
- Small, Natalie S. The Evolution Of A Cost-effective Grief Counseling Program For Parents Of Dying Children. *Early Child Development and Care*, 23(1), 31-39, 1985.

- Stringer Suzanne J.- Reynolds Glenda P.- Simpson F. Morgan. Collaboration Between Classroom Teachers And A School Counselor Through Literature Circles: Building Self-esteem. *Journal Of Instructional Psychology*, 30(1), 69-76, 2013.
- Thompson, Carol. *Bibliotherapy And Anxiety Levels Of 5th Graders*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Walden University, 2009.
- Timothy R. Apodaca, William R. Miller. A Meta-analysis Of Effectiveness Of Bibliography For Alcohol Problems. *Journal of Clinical Psychology*, 59(3), 289-304, 2003.
- Tussing, Heidi. L., Valentine, Deborah P. Helping Adolescent Cope With The Mental Illness Of A Parent Through Bibliotherapy. *Child And Adolescent Social Work Journal*, 18, (6), 455-469, 2001.
- Wood, Lesley- Theron, Linda- Mayaba, Nokhanyo. 'Read Me To Resilience': Exploring The Use Of Cultural Stories To Boost The Positive Adjustment Of Children Porphaned By AIDS. *African Journal Of AIDS Research*, 11(3), 225-239, 2012.
- Yusuf, R., Taharrem, M. S. Bibliotherapy: A Tool For Primary Prevention Program With Children And Adolescents. *Jurnal Antidadah Malaysia*, 77-90, 2008.